

Trimiterea foaiei acesteia la teritorul zonei strategice este permisă prin ordinul minist.

II. évfolyam. 21. szám.

Cluj (Kolozsvár), 1922. május 27.

MAGYAR NÉP

POLITIKAI, GAZDASÁGI, SZÉPIRODALMI

KÉPES HETILAP

Előfizetési árak :	
Egész évre	44 L.
Fél évre	22 L.
Negyed évre	11 L.
Egy szám ára	1 L.

Felelős szerkesztő :
DR. NALÁCZY ISTVÁN.
Főszerkesztő :
GYALLAY DOMOKOS.

Megjelenik minden szombaton
Szerkesztőség és kiadóhivatal :
Str. Regina Maria (v. Deák F.-u.) 35. sz.
TELEFON : 2-37. SZÁM.

Gazdanapok, gazdaesték.

— A szervezkedés kérdéséhez. —

Jelenben a falusi gazda ember az, kinek a saját foglalkozására nézve a legtöbbet kell tanulnia, ha boldogulni akar.

A tanulásra, a művelődésre pedig a gazdaembernek kevés ideje van. Az ünnep, a vásárnap, a téli este néhány órája áll csak rendelkezésre. De ez is valami. Ezekben is jóakarattal, nemes törekvéssel sok-sok hasznos ismeretet lehet sajátítani.

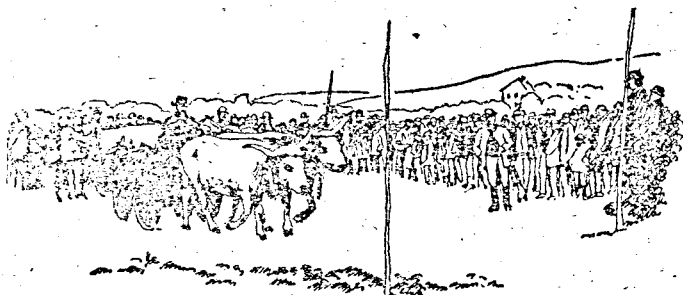
A székelyföld két gazdatársadalmi szervezete, a marostordamegyei és udvarhelymegyei földmives szövetség életre való módját találták meg annak, hogy a közös foglalkozásban, közös munkában, közös sorsban és anyanyelvben összeforrt és együvé tartozó székely földmives nép saját sorsának intézésére miként tömörüljön a gazdaköri szervezetekbe, majd ezek kapcsán a megyei Földmives Szövetségekbe és ebben a szervezetben hogyan találjon módot arra, hogy gazdasági ismereteit egy-egy vásárnapon gazdagítsa.

Ez a szövetség nagy súlyt fektetett arra, hogy tagjait a szorosán vett gazdasági kérdésekkel állandóan foglalkoztassa, oktassa, vezesse és lehetőleg védje. Ebből a célból gazdasági előadásokat rendezett és pedig gyakran a helyszínen határjárásokkal, vagy felolvasásokkal. Ez teremtette meg a gazdanapok gondolatát, hogy a komoly pontok közé szórakoztató rész is vétessék föl, melyben az ifjúságnak is szerep jusson. A gazdanapok első pontja mindig Isten nevével indult meg. Vagyis mielőtt a gazdasági előadás avagy verseny megkezdődött volna, a

községi felekezeti templomában istentisztelet tartatott. Ezután jött a gazdasági előadás. Az évszaka és viszonyok szerint szántóverseny, aratóverseny, kaszálóverseny, versenyfejés stb.; különböző községekben különböző módon sokszor határjárással; gyümölcsstermelésnél kert bejárással kapcsolatban. Természetes, hogy az előadás mindig azzal a gazdasági kérdéssel foglalkozott, ami időszerű volt és ami az illető község gazdanépét legjobban érdekelte. Talajművelés, vetés, takarmányozás, szőlőművelés, méhészet stb. Ezekon kívül általános gazdasági jelentőségű és népjóléti kérdésekkel, mint lakóház és udvarok tisztán tartása, istállóberendezés, gyermekápolás, közegészségügy, de főleg a szövetkezeti eszme és gazdaköri élet szükségének fejtegetése forgott idáig szőnyegen. Mind meg olyan kérdések, melyeknek megszívlelése és méltó követése egyetlen földmivest sem hagyhat érintetlenül. A gazdasági előadásokat rendszeresen vagy állatdíjazás vagy termény- és háziipari kiállítás követte, de mindig csak az illető község állataiból vagy terményeiből. A délelőtti program rövid együttes ebéddel végződött és ezután jött a népünnepély. A népünnepély célja az volt, hogy ne csak a gazdák és ne csak a felnőttek, hanem az ifjabbak és a falu más lakója is, örege és fiatalja, ostoros gyereke és birtokosa együtt tanuljon, együtt szórakozzék és mulasson. A népünnepélyeken idáig régi énekek, a községekben szokásos táncok, lakodalmi szokások, fonók, sok helyt kosár, szotyor és gyékényfonás énekekkel, felvonulásokkal, szavallatokkal fűszerezve nyertek bemutatást.

Majd a községi szebb állatokat csoportban vagy fogatosan virágosan, felpántlikázva hajtották elő. Gyakran kisebb jutalmakat nyertek

azok, kik legszebben hajtották az állatokat vagy a legjobban ápták. Lovasmenetek, lovas-

legények, a szekereken éneklő fiatalság, sokszor iskolás gyermekek betanult karékkal tették változatossá a gyönyörű meneteket és felvonulásokat. A felvonulások és népszokások után jöttek az ifjuság együttes tornagyakorlatai vagy más sportszámok, mint távolugrás, súlydobás, versenyfutás. E sportszámok közé ékelődött be egy-egy szép szavalat iskolás gyerekektől vagy felnőtt leány avagy gazdalegénytől. Ismét egy-egy ének vagy zeneszám, sokszor szindarabok előadása. A néptünnepélyek legmulatságosabb része a zsákfutás, lepényevés volt és a legizgatóbb része a *kötelhuzás*, melyen két-három község fiatalága, ifjabb gazdák is versenyeztek a bajnoki zászlóért. Ezt a bajnoki zászlót a szövetség lapja, az *Erdélyi Barázda* ajándékozta a mindig győztesen maradó kötelhuzó csoportnak. Ezért a zászlóért folyik csaknem minden gazdanap végén a versengés, hogy melyik falu legénysége viszi haza, hogy a legközelebbi versenyig a saját templomába helyezhesse el megőrzésre. Ez a bajnoki zászló jelenben az ötízben győztesen maradt mezőpaniti gazdaifjuságnál van.

Tehát a gazdanapok lélekemelő ünnepei földmives népünknek, melyen a földdel foglal-

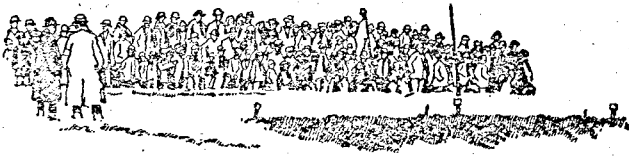
kozó és földet művelők serege lélekben, érzésben egyé forrva, tanulva mulatott és mulatva tanult, szórakozott, erkölcsben és jóérzésben fejlődött. Idáig legalább ezek a tanulságok szűrődtek le azokon a gazdanapokon, amelyek a múlt évben *Maros-Torda*-megyében Székelyhodoson, Nyárádszentlászlón, Mezőpaniton, Mezőcsávason, Marosvásárhelyt és Gernyeszegen, *Udvarhely*-megyében pedig Vargyason, Kecskisfaludon, Homoródszentmártonon fényes sikerrel folytak le. A gernyeszegi gazdanapról közlünk is egy pár felvételt.

A *gazdaesték* kisebb méretben és rövidebb programmal rendezték a téli vasárnapokon. Délutáni Istentisztelet után következett a szorosan vett gazdasági előadás rendszeren az iskolában vagy pedig egy udvaron, hol a szecsakázás, trágyakezelés, istalózás, etetés, sertéshizlalás, baromfi etetésről esett szó. Az iskolai előadáson pedig szövetkezeti életéről, gazdaköri életéről, méhészetéről folyt a szó, melyeket egy-egy ének szám vagy szavalat tett változatossá. Ezután következett egy rövid vacsora s utána az ifjuság szinelőadása és táncmulatsága.

A küüllőmentén rendezett vallásos gazdaestékről hiányzott a tánc. Itt komolyabb méretben inkább a lelki világ és szellemi élet felfrissítésére irányult a műsor beállítása. Ezen a tanítók és papok állandó dalárdája több gyönyörű énekszámmal szerepelt.

A gazdakörök lelkes ifjusága a folyó év telén nagyon sok helyt megalakította dalárdáját és egy-egy lelkes tanító vezetésével gyönyörű eredményt ért el a gazda estéken. Nem kisebb volt az eredmény az ifjuság műkedvelői csoportjánál. Marostordában például alig van székely község, hol az ifjuság a folyó év telén műkedvelői előadást ne rendezett volna. Természetes, hogy műsoron a jelesebb népszínművek, mint a *Csikós*, *Falurossza*, *Kintornás család*, *Pirosbugyelláris*, *Betyár kendője*, *Tolonc*, *Gyimesi vadvirág* stb. szerepelték, de próbálkoztak nehezebb darabokkal is. *Gárdonyi Fehér Annáját* a mezőpanitiak egész művészi készséggel játszották el nemcsak az ottani gazdaesten, de a marosvásárhelyi közönség előtt is. Ugyancsak e városban még előbb egy-egy vasárnap délutáni előadáson a kiscsörgényi gazdaifjuság adta elő a *Csikóst* nagy tetszéssel. A marosvásárhelyi gazdaköri dalkör pedig március 10 én gyönyörű hangversenyt rendezett nagy erkölcsi és fényes anyagi sikerrel. Szóval a gazdaköri dalkörök a gazdaestéket változatossá és élvezetesebbé tették.

és nélkülözhetetlenné váltak gazdátársadalmi mozgalmainkban. Ezért nagyon szükséges minden községben a gazdakör felállítása, a gazdaköri és szövetkezeti élet beindítása, felújítása. Az idősebbeknek komoly gazdasági irányítása, az ifjuságnak anyagi, erkölcsi és szellemi fejlődésre való nevelése, vezetése s a korcsmai duhajkodástól való visszatartása.

Éljünk gazdaköri, éljünk szövetkezeti életet s akkor haladunk, fejlődünk és művelődünk! A fejlődő élet csakis anyagiakban és lelkiekben erős, a föld, az iskola és templom szeretében edzett, a munka és tudomány szeretetében kivált egyéneket visz magával előre és előbbre!

Orbán Balázs.

A tisztviselők ügye.

A bukaresti ut. — Méltatlan támadások a vezetőség ellen. — Eredmények várhatók.

Általánosan ismert dolog, hogy 1919 év elején a magyar tisztviselőktől a nagyszabeni kormányzótanács hűségesküét kért a román államra. A magyar tisztviselők csaknem kivétel nélkül megtagadják ennek az eskünek letételét. Nem ellenkezésből, vagy más kicsinyes ok miatt, hanem azért, mert úgy tartották, hogy mindaddig, amíg a békeszerződés az új határok fölött nem dönt, őket régi esküjük köti. Megkísérelték több alkalommal annak kieszközölését, hogy szolgálatukat a nem törvényesen kért eskü nélkül teljesíthessék, de próbálkozásuk nem járt sikerrel. Ezért, mivel az esküt letenni nem voltak hajlandók, erőhatalommal távolították el őket hivatalukból és fizetésüket is beszüntették.

Ez az eljárás nem volt igazságos, sőt egyenesen törvénybe ütköző. Az Averescu kormány érezte is ezt, mert 1920. júniusában felszólította a Magyarországtól átszatolt területen levő tisztviselőket, hogy az eskü letételére és szolgálatuk megkezdésére jelentkezzenek. A volt magyar tisztviselők valamennyien eleget tettek ennek a felszólításnak annyival inkább, mert akkor már a békeszerződés alá volt írva. Bejelentették, hogy készek az esküt letenni és szolgálatukat tovább folytatni. Jelentkezésüknek azonban eredménye nem lett, mert egy néhány tisztviselőt ugyan újra kineveztek, de a legtöbbször sorsáról nem történt intézkedés. Időközben az Averescu kormány is megbukott és ezért szükségessé vált a régóta függőben levő ügy megszüntetése.

Ezt a Magyar Szövetség vállalta magára, melynek megbízásából dr. Tóth György táblabíró fáradságot nem ismerő buzgalommal gyűjtötte össze a még ittlévő minden tisztviselő és nyugdíjas személyi adatait, kimutatásba foglalta össze azokat és megfogalmazta a királyhoz és a kormányhoz benyújtandó folyamodványokat is. Ugron István, a Magyar Szövetség alelnöke pedig előre Bukarestbe utazott, hogy előkészítse annak a tisztviselő küldöttségnek az útját, amelynek feladata volt a folyamodványok benyújtása.

Ófelsége, Erzsébet hercegnő betegsége miatt, a görög fővárosba volt kénytelen utazni s ezért nem fogadhatta személyesen a küldöttséget. De a királyi család minisztere, Misu Ófelsége nevében fogadta a küldöttséget és át is vette a tisztviselők folyamodványát s kérte annak igazságos elintézését. Ezután a küldöttség a miniszterelnök helyettesénél és a szakminisztereknél is megjelent s a kéréseket átadva, szóval is kérte azok kedvező elintézését. Ekkor a kihallgatásokról az újságok azt közölték, hogy semmi eredménnyel nem jártak, sőt a tisztviselők kérése visszautasítással találkozott. Emiatt egyes újságok megtámadták a küldöttséget s különösen annak vezetőjét: Ugron Istvánt. A dolog azonban valójában úgy áll, hogy a küldöttséget mindenütt előzékenyen fogadták s megígérték a kérés tanulmányozását. Igazán alaptalan tehát az a támadás, amely a küldöttséget érte s méltatlan volna akkor is, ha a tisztviselők kérése csakugyan visszautasítással találkozott volna, mert nem a küldöttség lett volna hibás abban, ha igazságos és minden tekintetben gondosan előkészített kérése meghallgatásra nem talal. A küldöttséget s különösen annak önzelen és buzgó vezetőjét, Ugron Istvánt és a kérés megfogalmazóját és anyagának összeállítóját, dr. Tóth Györgyöt akkor is teljes ismerés és hála illette volna meg.

A dolgok igazi állása azonban alapos reményt nyújt arra, hogy a magyar tisztviselők és nyugdíjasok sorsa most már a törvényeknek megfelelő igazságos elintézését nyer.

Az egészen bizonyos, hogy azok a tisztviselők, akik azért kerültek nyomorúságba, mert törvényes kötelességükhöz mindenképpen hűvek maradtak, ha újra szolgálatba léphetnek, teljes hűséggel fognak szolgálni újra. De elkerülhetetlen szükség is van a volt magyar tisztviselők szolgálatára. A törvényeket s a törvényes szabályokat ők ismerik. Alkalmazták is azokat éveken keresztül, tehát ők hivatottak arra, hogy a közigazgatás és igazságszolgáltatás rendes mienetét biztosítsák. Ezért mindenkinek érdeke és elsősorban az államnak, hogy újra szolgálatba lépjenek.

Reméljük, hogy igazságos ügyük végre is rövid idő alatt igazságos elintézését nyer.

Olvassa a „Magyar Nép”-et.

KÜLFÖLD

Bezárult a genuai konferencia.

A nagy tanácskozásoknak vége szakadt. Egy nagy eredménye a hivatalos gyűlésezéseknek — az eredménytelenség. Az orosz szovjetkormánnyal szemben olyan ellentétes felfogások vetődtek fel a nagyhatalmak között, hogy egyéb kérdésben komoly tárgyalás nem fejlődhetett ki. Így a magyar kisebbségi kérdés sem nyert megoldást. Való azonban, hogy Magyarország külpolitikai helyzete sokat javult a konferencián. A Népszövetségbe való fölvételét a semleges államok, főként Svájc és Hollandia szorgalmazzák. Az utódállamokkal gazdasági megegyezések készülnek, amelyeknek híreiről alább számolunk be.

Romániával: Sturdza, Románia budapesti követe a magyar-román kereskedelmi tárgyalásokról a következőképpen nyilatkozott:

— Magyarország és Románia már régen törekedtek arra, hogy a két ország között kereskedelmi és gazdasági kapcsolat létesüljön. Hogy ezidáig nem történt meg, nem Románián mulott. Remélhető, hogy e kérdésben rövidesen megegyezés jön létre.

Csehországgal: A genuai konferencia folyamán történt megállapodás értelmében, a magyar kormány és a cseh kormány között május végén gazdasági tárgyalások fognak megindulni. A tárgyalásokat Prágában és Budapesten egyidőben fogják megkezdeni.

Lengyelországgal: Lengyelország és Magyarország gazdasági tekintetben szerencsésen egészíti ki egymást. Magyarországnak a gépipar terén elsőrangú gyárai vannak, vasuti szerelvényeket, hidakat, mezőgazdasági gépeket, sehol sem képesek jobban és olcsóbban előállítani, mint a budapesti gyárakban. Ilyen cikkekre pedig Lengyelországnak égető szüksége van. De a magyar cégek közül többen butort, bort, vegyiszereket, oltóanyagokat, keserű- és ásványvizet is szállíthatnak a lengyeleknek. Viszont Lengyelországnak rengeteg kőszene, sója, petróleuma van, amely cikkekben Magyarország szűkölködik. A két ország kormányai most szoros kereskedelmi szerződés kötésén fáradoznak, amellyel biztosítani fogják mindkét ország gazdasági érdekeit.

Sajtóhangok a konferencia eredményéről. Az antant abban a formában és összetételben, amint a világháborút végigküzdötte, nincs többé: ez a világsajtó egybehangzó megállapítása. Különösen Franciaország és Anglia ellentéte vált nyilvánvalóvá. Anglia gyógyulást és békét akart, Franciaország kész volt újabb vért

ontani, csakhogy a szerződések fojtogató béklyója tovább is a legyőzöttek nyakán maradjon. A győzelem Franciaországnak: sikerült a konferenciát szétrobbantania. A konferenciának az a határozata, hogy Hágában fogják tanácskozásukat folytatni, nem bír jelentőséggel. Németországot már elzárták a hágai tárgyalásoktól, Amerika önszántából tagadta meg a részvételt. A nagy tanulság, hogy Európa halálos betegségben vonaglik és ezidő szerint nincs kilátás gyógyulásra.

Emlékirat a kisebbségi kérdésben. Magyarország és Bulgária képviselői emlékiratot nyújtottak át a konferencia elnökségének, amelyben azt kérik, hogy a kisebbségek védelmére vonatkozó javaslatukat tegyék át a Népszövetséghez. A konferencia Lloyd George indítványára a kérést teljesíteni fogja.

A nyugatmagyarországi határ kérdése. A Népszövetség közelebbről megint foglalkozni fog Ausztria és Magyarország vitás területi igényeivel. Az olasz lapok arról írnak, hogy 25—30 községet Magyarországhoz fognak visszakapcsolni.

ÉRTEKES HÍREK

A budapesti áruminta vásár.

Kedvezmények a résztvevőknek. — Gondoskodás lakásról. — Nagy szervezet dolgozik a vendégek fogadásán.

A budapesti Kereskedelmi és Iparkamara folyó évi június hó 17—26-ig rendezi XIII-ik árumintavásárát. Ezen vásár a magyar gazdasági élet újabb fejlődéséről és a magyar ipar fokozott teljesítő képességéről és az új viszonyokhoz való alkalmazkodásáról fog tanúságot tenni. A vásáron sok száz iparos és kereskedő fog részt venni. A városligeti Iparcsarnok mellé a főváros támogatásával egy új kiállítási épületet emelnek, miáltal a vásár felvevő képessége úgy a kiállítók, mint a vásárlók tekintetében a múlt évihez képest lényegesen növekedni fog.

A vásár sikerének biztosítása érdekében a magyar kormány a külföldről a vásárra felutazó iparosokat és kereskedőket 50% os menetdíj kedvezményben részesíti.

A beutazás megkönnyítésére intézkedés történt, hogy a június 10-től 22-ig terjedő idő alatt a környező államokból üzleti ügyben Budapestre utazni szándékozó kereskedőket és iparosokat a határon vizum nélkül is átengedjék. A vizumot a kereskedők a vásár kerületén féláron, külön e célra létesített bizo-

ságnál kapják meg. Ebben a bizottságban az illetékes hatósági közegen kívül a Fővárosi Idegen Forgalmi Iroda, a vasut és az államrendőrség kiküldöttei is részt vesznek. Ez által a vásárra utazók egy helyen tudják elintézni lakásügyeiket, a vízumkérdést, a rendőri jelentkezést és ugyanitt tudják megszerezni a menetjegyet is.

A vásár látogatásának megkönnyítése céljából Budapest Székesfőváros Idegenforgalmi Hivatala (Harris-bazár 1, félemelet 2. Telefon: 2—34 interurban) gondoskodik a fővárosba érkező kereskedők, iparosok és érdeklődők elszállásolásáról. E célra a hivatal szállóbeli szobákról és magánlakásokban levő szállásokról gondoskodott. Aki tehát a vásárra fel szándékozik menni, az a maga jól felfogott érdekében jól teszi, hogy ha megérkezése előtt legalább tíz nappal ajánlott levélben megkéri a fentnevezett hivatalt, hogy biztosítson számára a vásár idejére szállást. Meg kell jelölni az érkezés pontos napját és a nap szakát (reggel, délben vagy este). Az említett írásos igénybejelentésre az Idegenforgalmi Hivatal írásban felel és tudatja az igénylővel, hogy hol és mely érkezési időre biztosított számára lakást. A vásár ideje alatt, tehát június 15—26-ig az Idegenforgalmi Hivatal szálláselosztó kirendeltségeket létesít a Keleti pályaudvaron, a Nyugati pályaudvaron és a Déli vasút budai pályaudvarán. A hivatal egyébként a vásár ideje alatt állandó szolgáltatást teljesít és helyiségeiben készséggel ad minden idegenforgalmi vonatkozású ügyben felvilágosítást. Tolmácsok az érdeklődőknek a vásár területén levő igazgatósági irodában állanak rendelkezésére.

Az áruminta vásárnak 1922. június 17-től június 26-ig a vásár területén külön postahivatala van. Címe: „Budapesti Árumintavásár Iparcsarnok”. A „Budapesti Árumintavásár” címre feladott levelek és táviratok az Iparcsarnokban kézbesítetnek. Az Árumintavásár 1922. június 17-én d. e. 10 órakor nyílik meg és június 26-án este 6 órakor zárul. Látogatási idő reggel 8 órától este 7 óráig.

Mariora királyi hercegnő esküvője. Bukaresti jelentés szerint Mariora román királyi hercegnő és Sándor szerb király esküvője június elsején lesz Belgrádban. A hercegnő egy dunai hajón nagy kísérettel fog Belgrádba érkezni.

A magyar felekezeti iskolákért. Mindinkább bebizonyosodik, hogy a kormány magyar felekezeti iskolák megszüntetését tervezi. Főleges bizonyítgatnunk, hogy a felekezeti iskolák megszüntetése egyuttal magyar létünket végromlással fenyegeti. Am a magyar jellemről: mondotta a költő: „Hogyha nő a veszély, nő a bátorsága...” Nem fogunk tehát elcsüggedni, de a magyar felekezeti iskoláért a jog és igazság minden eszközével megbirkózunk. És mivel a jog és igazság a fegyverünk, a győzelem nem fog elmaradni. Ugy

látszik azonban, hogy idő kell, amíg az igazság utat tör magának. A felekezeti iskolák létét ezen időn keresztül is biztosítanunk kell. A példa már előttünk áll: Székelyudvarhely nemcsak szóval, de cselekedettel lát munkához. A katolikus egyháztanács május 14-én gyűlést tartott, amelyen nagy lelkesedéssel mondta ki felekezeti iskoláinak fontosságát s egyszerre nagy összeget gyűjtött a nemes célra. A Székelyföld összes egyházai hasonló elhatározásra és áldozathozatalra készülnek.

Románia nem mozgósít. Egy politikai határozatlan megcáfolja azt a hírt, hogy Románia mozgósítani akar. Tény, hogy Besszarabia határán csapatösszevonások voltak, de ez a körülmény nem jelent mozgósítást. Csupán arról van szó, hogy a besszarabiai határszolgálat igen nehéz, tehát oda képzetesebb csapatokat küldenek.

Nem szabad pénzt kivinni. A kormány szigorú rendeletet adott ki, amelynek értelmében a leut a határ-átlépése előtt be kell váltani. Az értékesebb idegen pénzeket sem engedik át a határon. Élelmi cikkekből csak 3 napra valót engednek ki. A rendelet szerint egyévi fogházzal büntetik azt, akit pénz-csempészésen fognak.

Majláth püspök a státus ingatlanáért. Gróf Majláth Gusztáv erdélyi püspök eljárt a kormánynál, hogy az erdélyi római katolikus státus ingatlanait ne sajátítsák ki, mert azok emberbaráti és művelődési célok fedezésére szolgálnak. Kisajátítás esetén az állarnak kellene a katolikus iskolákat fenntartania. A kormány még nem válaszolt a püspök előterjesztésére.

A nagyszalontai ref. egyházközség jubileuma. A nagyszalontai református egyházközség közelebről ünnepelte fennállásának 100 éves jubileumát. A jubileumi ünnepségen résztvettek Sulyok István és Nagy Károly püspökök. Nagy Károly Budapestről visszaérkezéskor szállott ki Nagyszalontán. Az ünnepségen a hatóságok is képviseltették magukat. Az ünnepi közgyűlésen megválasztották főgondnoknak Szabó Zoltán tábornok, volt szegedi hadügyminisztert.

Magyar birtokok kisajátítása Csehszlovákiában. A csehek törvényjavaslatot készítettek elő, amelynek értelmében az Andrassy, Apponyi, Rakovszky, Windischgrätz földbirtokait ki fogják sajátítani. Az eljárás főoka, hogy nevezettek résztvettek néhai IV. Károly trónfoglaló kísérletében.

Német gazdák Magyarországon. A bajor gazdák múltévi látogatása után az idei tavaszon poroszországi gazdák fogják meglátogatni Magyarországot. A német gazdák tíz napig fognak Magyarországon időzni és tanulmányozni fogják a föllendült mezőgazdaság érdekesebb jelenségeit.

Oroszországban is tilos az alkoholfogyasztás. Tudvalevőleg Amerikában tilos az alkohol fogyasztása. Oroszország is alkoholizálmat léptetett életbe, ennek dacára — mint egy most hazaérkező fogolytól értesülünk — ott is akadnak éjszakánként hazafelé dülöngöző emberek. Ezek azonban petróummal kevert denaturált szeszt isznak, amit egyébült ipari célokra használnak. Drága lehet így az alkohol-élvezet, mert a szeszen kívül a petróumot is meg kell fizetni.

Rendeletek magyar egyházi szervezkedések ellen. A kormány egyidőben két magyar püspökség alakul-

lása ellen adott ki rendeleteket. A magyar luteránusok szervezkedése a legszebb igéreték birtokában idült meg, az új püspökség alkotmányos szabályai is elkészültek, sőt püspököt is választottak Kirchknopf Gusztáv kolozsvári lelkész személyében. A kormány ezt az alakulást, főként a szászok ellenzésére, nem ismerte el. Hasonló elbánásban részesítette a Királyhágó mellékén ujonnan alakult református egyházkerületet. Sulyok István megválasztott református püspök táviratot kapott, amelyben a kultuszminiszter arról értesíti, hogy az egyházkerület szervezkedési munkáit el nem ismeri, a püspök és az egyházkerületi főtitkár választását megsemmisíti. Sulyok püspök kijelentette, hogy az egyházkerület a rendeletbe nem nyugszik bele és Nagy Károly erdélyi püspök vezetésével küldöttséget menesztenek a miniszterhez és a királyhoz.

Ujabb támadás a magyar felekezeti iskolák ellen. Egy miniszteri rendelet arról értesíti az iskola-fenntartó hatóságokat, hogy az 1922—23-iki tanévtől kezdve valamely felekezeti iskolát nem látogathatnak más felekezeti tanulók, amint más felekezethez, vagy nemzetiséghez tartozó tanítók sem taníthatnak idegen felekezethez, vagy nemzetiséghez tartozó iskolákban. Nyilvánvaló, hogy ennek a rendeletnek a célja nem egyéb, mint a felekezeti iskolák működésének megbénítása. A rendelet ellen, amely a legelőnyösebb emberi és polgári jogot is elvitatja a kisebbségtől, az összes felekezetek meg fognak mozdulni.

GAZDASÁGI ÉS SZÖVETKEZETI TÁRGYVÉDELME

A kisajátítás megkezdéséről.

Bejárta a sajtót az a hír, hogy május 10-én megkezdik a kisajátításokat. Nézzünk egy kicsit utána, hogy miféle intézkedéseknek és tárgyalásoknak kell megelőznie a tényleges kisajátítást?

1. Az első lépés volt az igényjogosultak összeírása. Ez megtörtént. Jelenleg folyamatban van az igényjogosultak névjegyzékének felülvizsgálata.

2. A második lépés volt a törvény szerint kisajátítás alá eső birtokok bejelentése. Ezt megtették az érdekelt birtokosok még a tavaly ősszel. (Törvény: 65. §. Végrehajtási ut. 91. §.)

3. A járásbíróhoz beadott ezen jelentéseket a telekkönyvhöz kell áttenni, mely mellékeli azokhoz a telekkönyvi lapok hiteles másolatát és visszaküldi a járásbíróhoz. Ez itt-ott részben megtörtént. A további munkálatokat hátráltatja az igazságügyminiszter legújabb takarékosági rendelete, amely megvonja a telekkönyvtől az adminisztrációs költségeket és így megbénítja a telekkönyv munkáját a legszorgosabb munkaidőben.

4. A törvény végrehajtására járási bizottságok alakulnak (T. 70—71. §. V. u. 99—100. §). A járási

bizottság a helyszínen tartandó tárgyaláson megállapítja a kisajátítás alá vonható területek nagyságát és a kisajátítási ár megállapítására vonatkozó adatokat is egybe gyűjti. Minthogy azonban még a birtokok tervrajza nem készülhetett el, a bizottság munkája — a törvény szerint — csak az adatgyűjtésekre szorítkozhatik.

5. A járásbíró a földmérővel az elkészült tervrajz alapján bejárja a kisajátítandó birtokot és amennyiben szükségét látja, új terv elkészítését kívánhatja. Ezután meghozza a kisajátítandó terület nagyságára vonatkozó közbeeső határozatot. Meghallgatja a feleket, szakértőket a terület kiválasztása és a határvonal megvonása tárgyában.

6. Ennek megtörténte után meghozza a járásbíró a véghatározatot, melyben úgy a kisajátítandó területre, mint a határvonalakra vonatkozólag rendelkezni kell. Ezt a térképen meg kell jelölni, úgy, hogy a telekkönyvben és a helyszínen végrehajtható legyen.

A járási bizottság határozata ellen a megyei bizottsághoz fellebbezhet, úgy a tulajdonos, mint a földet igénylő.

Azok a határozatok, amelyek ellen egyik fél sem felebbez, végrehajthatók. (V. u. 101. §.)

A törvény VIII. fejezete szerint a járásbíró az ingatlan jog bekebelezését mindaddig nem rendelheti el, míg bizonyító iratot nem kap az ár megfizetéséről.

A kisajátításnak május 10-én való megkezdését elrendelő távirat dacára sem lehet azt megkezdni, amíg a törvényben előírt kellékek, előmunkálatok, tárgyalások stb. meg nem történtek. Nagy meglepetéssel vették tehát a földreform végrehajtásával megbízott közegek a távirati rendelkezést. A nép a rendeletet egyébként csupán egy politikai sakkhúzásnak tekinti és a hangulat ébrentartására szolgáló injekciónak. Egyes vidékeken a rendelet alapján a birtokhasználat rendjét újból megzavarták, miáltal a jogbizonytalanságot még fokozták.

Legelők fertőzöttsége mételyekkel. Tavaszszal a nedves legelők még nem veszedelmesek a mételes fertőzés szempontjából. A mételyetéből ugyanis, melyeket az előző évről beteg állatok a legelőn béli ürülékeikkel szétszórnak, csak 2—4 hónap alatt fejlődnek ki azok a közbeeső fejlődési alakok, a cercariák, melyek fölvételével az ott legelő állatok fertőzik magukat. Ilyen cercariák tehát legkorábban június hó közepétől kezdve vannak a legelőkön s ezért ezek csak ettől az időtől kezdve veszedelmesek. A cercariák száma azután a nyár folyamán erősen fölszaporodik s ezért a fertőzés veszedelme legnagyobb a nyár végével és ősszel.

Az idel gyógynövénybevéltás. Népjóléti szempontból figyelemre méltó körülmény, hogy ezidén megkezdjük felügyeletem mellett a vadontermő gyógynövények bevéltését, még pedig a kolozsvári gazda-

sági akadémián. Felhívom az ügy iránt érdeklődők figyelmét, hogy ezt az ügyet figyelmükre méltatni sziveskedjenek. Ezidő szerint aktuális különösen a *fehér üröm* és a *beléndek* levelének a szedése. Előbbi 80 B.-val, utóbbi $1\frac{1}{2}$ L.-val váltjuk be különként friss állapotban (szár nélkül), míg megszáritva az ürömöt $3\frac{1}{2}$ L.-val, a beléndeket pedig 10 L.-val fizetjük kilogrammonként. A jövő hónapban lesz az ideje a *hársfa* és a *bodzafa* virág szedésének. A hársfa virágot frissen 3 L.-val, száritva 12 L.-val, a bodzavirágot frissen $1\frac{1}{2}$ L.-val, száritva 10 L.-val váltjuk be. A körisbogarat is júniusban kell szedni. A megölt és megszáritott körisbogarat 100 L.-val, az anyarozsot szintén 100 L.-val váltjuk be kg.-ként.

Érdeemes lesz továbbá rózsanyílás idején a már elnyitott rózsák szirmait összeszedni és megszáritani. A sötétpirosnak kg.-ját 30 L.-val, a rózsaszínűt 24 L.-val váltjuk be.

Végül még megjegyzem, hogy a zöld növényrészeket árnyékban (szellős padláson) kell megszáritani, míg a nem zöld részek a napon is megszárithatók.

Dr. Péter Béla.

A földmérés esetei.

Hosszmérés.

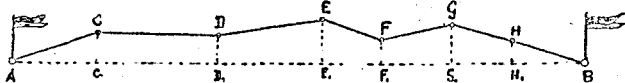
Ha *sík* a terep, a mérőláncot a földre fektetve és jól kifeszítve, mérünk. A lánc egyenes kifeszítése igen fontos követelmény, mert ha kellőleg ki nem húzzuk a láncot, a mérési eredmény rossz.

Valamint rossz lesz az eredmény akkor is, ha *dombnak* vagy *völgynek* mérünk és a láncot a földre fektetve végezzük a mérést.

Jól jegyezzük meg tehát, míg sík terepen a láncnak a földre való fektetése követelmény, addig a másik két esetben tilos.

Tudni kell ugyanis, hogy a térképszervezés céljából végrehajtott mérések úgy történnek, mintha a terület kivétel nélkül oly sík volna, akár az asztal lapja, amit helyesen úgy mondunk, hogy a térkép a felmért területnek vízszintes vetülete.

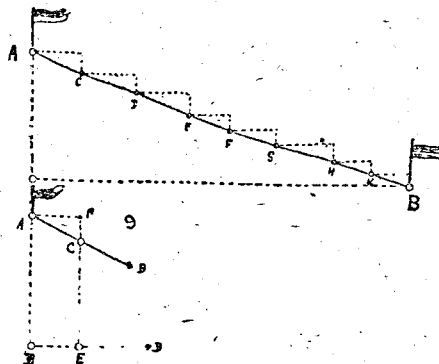
Ennek megvllágítására álljon itt a következő példa

Ha valamely terepnek a keresztmetszete volna a fenti A C D E F G H B hullámos vonal, akkor ennek térképi hossza az A B egyenes vonal, vagyis a hullámos vonalnak a vízszintes vetülete. E két vonalnak a hossza teljesen eltérő egymástól; a hullámos vonal természetesen mindig jóval hosszabb a vízszintes vetületénél.

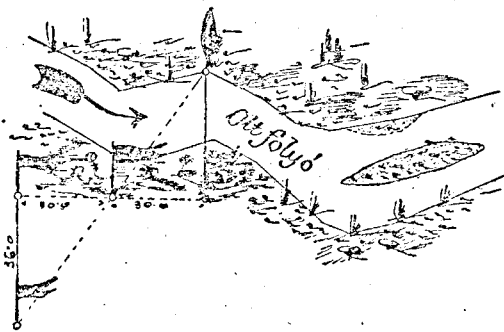
Most már az a kérdés, mi módon leszünk képesek azt a bizonyos sík vetületet megteremteni. Nagyon természetes csak úgy, ha a mérőláncot mérés közben mindig vízszintes helyzetbe hozzuk, vagyis ha dombnak vagy lejtőnek mérünk, nem szabad a láncot a földön húzni, mert ha mégis úgy mérünk, a lejtőnek a hosszát kapjuk és nem amit kellene, annak vízszintes vetületét.

A lejtők vízszintes vetületét az ugynevezett *lépcsőzetes mérés* útján nyerjük.

Ha pl. az A B lejtő a megméréndő vonal, akkor a mérést A pontnál kezdjük. Általában mindig a magasabban fekvő pontból kiindulva az alacsonyabban fekvő felé haladva végezzük a mérést. — Ugy hogy ha a vonalunk völgyből indulva, dombon keresztül ismét völgybe menne, akkor ezt kétfelé osztjuk: a domb legmagasabb pontjától indulva egyik völgybe mérünk, majd oda visszatérve, a másik völgybe; e két hossz összege adja az egészet.

Tehát A-nál a lánc végét jól leszorítjuk a földre, a másik végét pedig annyira emeljük, hogy a lánc helyzete vízszintes legyen. A jól kifeszített és az egyenes vonalba pontosan beirányított lánc végétől gondosan *elejtjük* a láncszöveget. Ilyformán mit tettünk tulajdonképpen? Az egész lejtő egy kis részének a vízszintes vetületét mértük meg, illetve a lejtőn azt jelöltük, hogy 10 öl hosszú vízszintes vetületnek mekkora lejtős hossz felel meg.

Tudnunk kellene minő széles az Olt folyó az elárasztott szélével együtt. Oly hosszú kötélünk nincs, mely átérné, de csónakunk sincs. Mégis, hogy érhetnénk célt?

A tulsó parton kiválasztunk egy fát vagy bármi jól látható tárgyat, mely a parthoz közel áll. Jelen esetben A-val jelölt fát. Az innenső oldalon, amazzal szemben D pontban letűzünk egy rudat. Az A D vonalról vetünk egy merőlegeset és pedig a D C-ét, melyet egyben megfeleztünk és így nyerjük a B pontot. Ezután vetünk a D C vonalról egy merőlegeset a C E-t; végül pedig meghosszabbítjuk az A B vonalat addig míg a C-ről vetett merőlegeset metszi, ott lesz az E pont. E mérések eredménye az, hogy $CE = AD$ -vel; vagyis ha megmérjük a C E vonalat megkapjuk az Ott folyó szélességét.

Az ipartestületi kongresszus eseményei.

Ezen a címen hozott közleményeinket befejeztük, csupán az indítványokra térünk ki még jövő számunkban. Befejezzük egyuttal jelen számunkkal lapunk szétküldését az ipartestületeknek, de küldjük egyenesen az egyes iparos előfizetők címére. Kedves kötelességünknek tartjuk azonban meleg köszönetünk kifejezni azoknak a testületi vezetőembereknek, akik lapunk terjesztését oly nagy buzgósággal vették pártfogásukba és oly szép számmal gyűjtötték előfizetőket. Tartsák meg jóindulatukat a jövőre is irányunkban!

A bihardiószegi ipartestület ügye.

— Egy tanulságos eset. —

A bihardiószegi ipartestület elnökét a székelyhidi primpretor állásából felfüggesztette, mert amikor a határmegállapító nemzetközi bizottság ott járt, az illető maga is aláírta néhány társásával együtt a Zichy-családnak azt a kérését, melyben a család bizonyos birtokrészeinek a magyar területen levő részhez leendő viszcacsatolását, sőt helyesebben szólva: a Magyar- és Román állam közötti oly módon leendő megállapítását kérte, hogy a jelzett birtokrész magyar területre essék. Mondanunk sem kell, hogy a határmegállapító bizottság előtti eljárás teljesen nyilvános volt és az érdekeit községek lakóinak joguk volt a bizottság eljárásában akár hozzájárulásukkal, akár ellenvetésükkel részt venni.

És ezt a cselekményt a székelyhidi főszolgabíró államellenesnek minősítette ezért függesztette fel Bánházi Gyulát, a diószegi ipartestületnél viselt elnöki állásától. Mint értesülünk, ugyanezért még jó néhányan állanak ellenőrzés alatt — vagy amint a diószegiek mondják: — ezért vannak sokan megbélyegezve.

Akkor, amikor a volt magyar részek ipartestületei

Kolozsvárt kongresszust tartottak, a diószegiek levélben közölik, hogy ők nem vehetnek részt a nagygyűlésen, mert testületük működését a primpretor ur intézkedésével egészen megbénította.

A diószegiek nem is panaszkodtak, csak tényeket közöltek és a kongresszus mégis a legnagyobb megütközéssel tárgyalta a diószegiek kérését és határozatot is hozott, melyben a vezetőséget megbizta, hogy a nagyváradi ipartestület és az ugyanott működő kereskedelmi és iparkamara közvetítésével a primpretor teljesen jogtalan hatalmaskodása miatt kérjen elégtételt.

Ez is megtörtént. Hogy milyen formában, mellékes; fő az, a diószegiek is tudják, hogy a primpretor rendelkezése miatt az illetékes prefektusnál panasz emeltetett.

És mit csinált ez ügyben a primpretor fölötte hatósága? Eddig úgy látszik semmit, különben a diószegiek sem kérdeznék most szerkesztőségünkötől, hogy mit csináljanak a f. hó 28-ára kitűzött közgyűlésen, melynek tárgysorozatába a primpretor utasítása alapján felvették az új elnök megválasztását is. Nem tudják egészen bizonyosan, mit tegyenek, bár észrevették, megérezték, hogy a tárgysorozat e pontjának beállításában hiba történt, mert mint a levél mondja: „Hiszen Bánházi Gyula ellen a felfüggesztésen kívül egyéb, magasabb hivatalos eljárás vagy vizsgálat még nem is indult meg.“

Nekünk a levélre válaszolnunk kell, de arra való tekintettel, hogy a kérdéssel a kongresszus foglalkozott és intézkedett is, helyénvalónak gondoltuk, hogy a diószegiek levelét közöljük olyanokkal, akik a kongresszuson s annak határozatából az elintézésben is résztvettek. Így történt, hogy egyik munkatársunk fölkereste ifj. Jakab Lajost, a kolozsvári ipartestület titkárát és dr. Nagy Jánost, a kolozsvári kézműiparosok szövetségének elnökét, kiknek nyilatkozatait egybefoglalva az alábbiakban közöljük.

Ifj. Jakab Lajos és dr. Nagy János véleményét a következőkben összegezzük:

— A főszolgabírónak, sem mint az I. foku iparhatóság, — sem mint a helyi rendőrség főnökének nem volt joga ahhoz, hogy Bánházi felfüggeszesse olyan cselekmény miatt, ami az illető hivatali állásával *semmiféle összefüggésben nincsen*. De ha az illető elnök hivatalos működésében tett vagy mulasztott volna is olyasvalamit, amivel hivatali kötelességét szegte volna meg, tekintettel arra, hogy az elnöknek minden tényeiért az iparostestület előjárósága felelős és csak az ellen indítható *egységes* eljárás: az *elnököt külön felfüggeszteni nem lehet*. Az kétségtelen, hogy a főszolgabíró, mint az I. foku iparhatóság főnöke, fegyelmi jogot gyakorolhat a körletébe tartozó ipartestületek előjáróságain, de ennek is feltételt szab a törvény; a főszolgabíró csak az iparhatósági biztós,

vagy a testületi tagok feljelentésére vagy panasza alapján járhat el. Hogy a kritikus ügyben sem az iparhatósági biztos nem szerepelt, sem a testületi tagok nem panasztak, kétségen felül áll. Az ügy nem olyan, hogy abba az iparhatósági biztos beavatkozhatott volna és nem olyan, hogy amiatt az ipartestületi tagok Bánházit, mint testületi elnököt, feljelentették volna.

— Aztán, mint rendőrhatalósági intézkedés sem állja meg a helyét a főszebőbizottsági határozat. Valakit hivatalviselési jogában korlátozni csak szabályszerű fegyelmi eljárás rendjén hozott határozattal lehet. Ez a korlátozás: a *felfüggesztés*, ami csak *fegyelmi* (és nem rendőri) hatáskörben mondható ki; valakit pedig az állásából elmozdítani ismét csak *fegyelmi* vagy *bírói ítélettel* lehet. A rendőri jogkör egész terjedelme csak annyi, hogy a tényállás megállapításában köteles a hatóságoknak, sőt az egyeseknek rendelkezésére állani és foganatosítani azokat a cselekményeket, melyekre perrendileg kötelezve van, de hivatali viselési jogában megfosztani, valakit állásából elmozdítani nem jogosult még akkor sem, ha rendőrbírói ténykedést végez vagy ilyen ítéletet hoz, mert: a rendőri bíraskodás alá nem tartoznak olyan cselekmények, amelyeknek akár fő, akár mellékbüntetése a hivatalviselésétől való eltiltás vagy a viselt hivatal elvesztése lenne.

— Aztán nézzük csak meg azt az értesítést, amit a diószegi ipartestületnek küldött a főbíró ur. Azt mondja: „Corpratiunea Industriasilor Diosig. Értesitem, hogy Bánházi Gyula ipartestületi elnököt az általa tanúsított államellenes magatartásáért ezen bizalmi állásától *felfüggesztem s utasítom* a testületet, hogy az ipartörvény rendelkezéseinek megfelelően új ipartestületi elnököt *válasszon* s ennek megőrléséről engem értesítsen s b.

— Ez az értesítés, helyesebben ennek az értesítésnek tartalma bő magyarázata annak, hogy a tisztelt primpretor ur miért felfüggesztette fel Bánházit s miért rendelte el, hogy az ipartestület válasszon új elnököt. Attól, aki úgy fogja fel, hogy a felfüggesztés még nem elmozdítás, aki úgy fogja fel, hogy a felfüggesztés folytán az illető helye még meg nem ürül és hogy azt a helyet az illető elmozdításáig vagy lemondásáig betölteni nem lehet, attól, akinek szemében egy nemzetközi szerződésben biztosított jognak egy közös szerv előtti való nyilvános gyakorlása államellenes cselekmény, attól nem származhat más határozat, mint amit Bánházi kapott és nem érkezhettek más irás a testülethez, mint az, amit említettünk, aminek egyik része ellenkezik a másikkal.

Ezek után a megoldás világos. A levélben felvetett abból a kérdésből, hogy mit tegyenek a diószegi testület tagjai? kiviláglik az a tény, hogy a Bánházi megbízatásának ideje még nem járt le, minthogy pedig: *a felfüggesztéssel az illető hivatali állása nem is üresedett meg s az az utasítás, hogy a testület új elnököt válasszon ép a mondottakból nem teljesíthető*, — ha-

csak Bánházi a közgyűlés napjáig önként le nem mond — amit — melleleg megjegyezzük — nem tartanánk személyéhez méltó eljárásnak, *a közgyűlés a tárgysorozatnak az új elnök választására vonatkozó pontjával egyebet nem tehet, mint hogy azt a tárgysorozatból közgyűlési határozattal törli s arról aztán jegyzőkönyvi kivonat útján értesíti a primpretoriátust.*

MULATTATÓ

Hazafelé.

Hegyen állok, álldogálok,
Nehéz szívvel elmélázok,
S a lelkemben hangos szóval
Hazafelé sirdogálok...

Ez a fényes város nekem
Öröklármás, nagy, idegen,
S szomorúan az én kedves
Falum nevét emlígetem...

Béborít az álmok álma,
Rám terül az ákác árnya,
S mintha minden körülöttem
Üde rózsás kertté válna...

Kint bolygok a falunk végén,
Mennyi virág! tépve tépném...
Suttog a rét... elmerengek
Dalra hívó lágy beszédén...

Taposom az ifjú mesgyét,
Bámulom a holdas estét,
S meleg szívvel könnyezem meg
Hulló csillag gyors leestét...

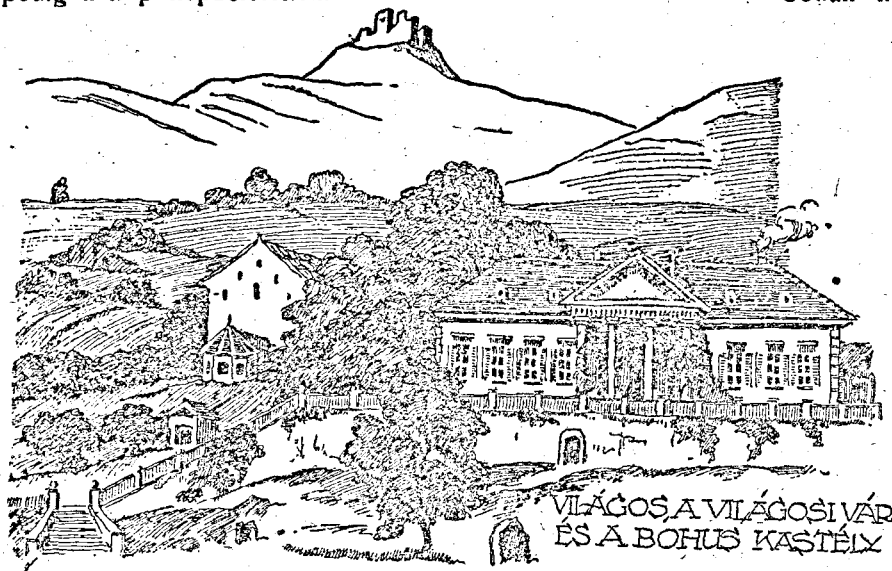
Hegyen állok, álldogálok,
Ringatnak a szelid álmok,
S ebben a nagy idegenben
Hazafelé sirdogálok...

P. Jánossy Béla.

Világos.

Aki Aradmegye rónájáról megpillantja a világosi vár sok, dicső és bús naptól átélt meredek falait, önkéntelenül a türeimes, kiharó őrszemre gondol, aki várja, hogy váltsák már föl szolgálatából. És íme, az enyészeti szánakozással van a kifáradt őrszem sorsa iránt

már-már átveszi a szolgálatot — örökre, annyira megromgálódott már ez a Hegyaljának egykor legnagyobb erőssége. Mikor került az évszázadok viharával dacoló vár a hegytetőre? Ki építette? Egyaránt bőséges munkát adott már ez a kérdés, mind a kutató elméknek, mind pedig a nép képzeletének.

VILÁGOS A VILÁGOSI VÁR
ÉS A BOHUS KASTÉLY

Komoly írók tollából láttuk azt a merész kijelentést, hogy római eredetű e vár s *Serenta* volt a neve. Mivel bizonyítják? A múlt század második felében a vár falában talált római eredetű kúttéglák, a község határában felszínre került — főleg régi pénzekre szorított — leletek épp úgy nem szolgáltatnak eléggé erős bizonyítékokat a vár római eredete mellett, mint a község mellett elhuzódó, de már elmosódott római sánc.

Az 1326. év a legrégebb, melyből adatunk van Világos, helyesebben *Világosvár* történetére nézve. Mert hisz' a XVI. sz. elejéig Világosról, mint helységről nem is szólnak okleveleink. Egy másik 1331. évi oklevél szintén emlegeti Világosvárt az alatta fekvő *Stri* nevű helységgel (vagyis a mai Világos déli részével), *Galsával* és *Meszttel* (a mai Muszkával) együtt. Ekkor került magánkézbe az addig királyi vár. Ugyanekkor még rabszolgái voltak a várnak, mely ez időtől fogva egyik kézből a másikba jut. Albert király *Brankovics* rácz fejedelemnek adta, a világosi uradalomhoz tartozó és Zarámban fekvő 110 faluval együtt. I. Ulászló király azonban hűtlensége és ingadozó, kétszínű politikája miatt visszavette tőle s odaajándékozta Maróthy László aradi főispánnak.

Ámde *Brankovics* nem sokat hederített a király intézkedésére s Hunyadi Jánosnak adta, ez utóbbinak különösen Szerbia és Albánia érdekében teljesített hadierdemeléért. Hanem azért a rigómerei magyar-török ütközet nemcsak, hogy *Brankovics* árulása miatt végződött balul Hunyadira, hanem *Brankovics* ráadásul el is fogatta a kitűnő hadvezért. Hogy élve került ki Hunyadi az áruló despota karmaiból, csak azért történetelt, mert biztosította valamennyi magyarországi jószá-

gának visszaadásáról. A pápa fölmentette Hunyadit a kényszer-kötelezettség alól, *Brankovics* pedig tartva egy megtorló hadjáratról, visszaadta Hunyadinak a várat uradalmastul. Így juthatott később a vár sógorának, Szilágyinak a birtokába.

Sokan hallották azt az elbeszélést, melyet Bonfiniusnak, az igazságos Mátyás udvarában élt tudósnak, majd Mikszáth Kálmán nagy írónk tollából is ismerünk Mátyás valamí okból bezáratta a nagybátyját, Szilágyit, Világos várába, sőt Lábatlan Gergely, a várnagy állítólag parancsot is kapott, hogy ölje meg az öreget. A várnagy nem fogadta el hitelesnek e parancsot s elment Mátyáshoz megtudni, mi igaz belőle. Az alatt pedig Szilágyi szakácsa azzal a rémhírről larmázta fel az őrséget, hogy a vár alatt van a török. Az őrség fegyverre kelt, kirohant a várból s ezáltal sikerült a beavatott siri és galsai jobbágyokkal lefegyvereznie a visz-

szamaradt csekély őrséget s aztán a visszatérőket lövések fogadták. A parázs vereség azért is nevezetes, mert Arad-Zarámban ekkor használtak először tüzfegyvert.

Szilágyi halálával özvegyéé, Báthory Margité, majd az ecsedi Báthoryaké lett a vár, akik Aradban, Zarámban a legtekintélyesebb birtokosok voltak.

A Báthoryak minden igyekezetükkel azon fáradoztak, hogy felvirágoztassák az uradalmat. E korbeli oklevelek már szólnak világosi szőlőművelésről is. Természetes, hogy munkások a jobbágyok voltak.

VILÁGOS Katolikus templom

A mohácsi veszedelem után Világos is átment a szenvedések kálváriáján. Egyszer Ferdinánd, máskor Szapolyai, vagy a török ostromolja a várat. Személyes bátorság és gyávaság, fufang és gyámoltalanság, egyszer voltak sorsdöntő tényezők a vár életé-

Emlékezetreméltó az a csel, mellyel Mihály, Siri papja, 1529-ben megszerezte a várat a Ferdinándhoz hű Báthory emberétől: Balikától. Mihály pap előbb magyar nyelvű beszédben felszólította a Siriben lakó jobbágyokat a Szapolyaihoz való átpártolásra. Másnap valamennyi jobbágy fejszével felszerelve jelent meg a templomban. Ez nagycsütörtökön történt. Ugyanaznap pedig a 4 évvel azelőtt Cserni Jován idejében a várba menekült nők a Balikától nyert engedéllyel elindultak a templomba áldozni. Amikor ezt a pap meghallotta, ő meg a várba indult embereivel, kik mind egynegyed vékányi gabonát vittek a karjukon, azt adván okul Balika várnagy kérdés-közdésére, akivel összetalálkoztak, hogy gyülekezik a török a környéken, tehát tanácsos előre gondoskodni eléségről. A várban csekély volt az őrség. Mikor a jobbágyok feljutottak a várba, felhúzták a felvonó hidakat s Balikát, aki közben értesült a hirtelen fordulatról, lövések fogadták és kénytelen volt szegyen-szemre elvonulni.

Világos 1566-ban török kézre került s ez még palánkot is huzatott Világos és Pankota között. Kevés híján török kézen volt 1693-ig. Utoljára az 1784-ben kiltört paraszt-lázadás alkalmával szerepelt, amikor a lázadás leverése után a vármegye összerombolta a falait. A múlt század ötvenes éveiben még láthatók voltak a vár egyik emeleti szobájának falán a kék alapszínre, a másiknak a falán a sárga alapszínre fesített rózsák.

Világos sorsát a XVIII. század közepétől jórészt a *Bohus-család* irányítja, melynek aradmegyei ágát *Bohus* László alapította meg. Ennek fia *Bohus* Imre 1755-ben Mária Teréziától címeres nemeslevelet kapott s 1788-ban a kincstár adományából megkapta Világosi. 1753-ban építtette, már mini aradmegyei birtokos, Világoson a r. kath. templomot Mindenszentek tiszteletére. A templom 1834. augusztus 21-én leégett s mind az 5 harangja elolvadt. Csak a kelyheket, ruhaféléket menthették meg.

Bohus Imre leszármazottai közül közéleti szereplésénél fogva említést érdemel Bohus János, Aradmegyének 2. ízben volt főispánja, aki 1828. október 6-án a nagy Széchenyi István szellemében a pesti mintájára löversenyt rendezett nagy, nézőközönség részvételével a Világos melletti Liváda pusztán s évenként 200 forintot ajánlott még 1835-ben a M. T. Akadémia részére is. S mikor 1847. december 6-án megszavazta az országgyűlés az örök váltságot, ő volt az első, aki a törvény szentesítése előtt azonnal kihirdette világosi jobbágyai előtt, hogy az ő uradalmában szabadok, robottal, szolgálattal nem tartoznak.

Az ő kastélyában játszott le az 1848—49. évi szabadságharc tragédiájának egyik legmegrázóbb jelenete, melyet áldott emlékü neje, Szögyény Antónia meg

is írt naplójegyzeteiben. Az ő vendégszerető házuk felé irányult akkor a haza legjobbjainak aggodalma, remegő fájdalma. Kastélyuk egyik őrállomása a menekülőknek s a magyar vezérkar is itt szállásolja el magát. 1849. augusztus 12-én dél felé járt az idő, mikor az orosz előhad bevonult Világosra. Frohlof, Rüdiger vezérkari főnöke nagyszámu kozák legénységtől kísérve ment a kastélyba. Gergei eléje ment, bekísérte szobájába, ahol aztán megállapodtak a fegyverszünetben. E gyászos esemény emlékét a későbbi szobában elhelyezett gránitkő is őrzi e fölirattal: *1849. augusztus 13-án. A nóta pedig napjainkig zengte:*

Világosnál, világosnál
Huszárok könnyeznek...

Az ő gyermekük volt *Bohus* László, aki szintén örök emléket teremtett magának jótékony célokra tett adományával és minden nemes ügy iránt való nagy lelkesedésével.

Világos lakosságának főfoglalkozása a szőlőművelés. Konyakgyára 1883-ban létesült 5 drb. ezer forintos részvényvel. Már 10 év alatt megtérült a részvények ára s azontul is 8—10%-ot jövedelmeztek.

A világosi várhegy Galsa felé néző oldalán templomromokat találunk. Itt valaha gör.-keleti, még pedig valószínűleg szerb templom volt, mely még 1528-ban épen állott.

Jókai azt állítja egyik művében, hogy Világoson a XVI. században virágzó nyomda volt. Le kell mondanunk erről a dicsőségről. Az ilyen delibábos adatok nélkül is szép és gazdag ennek a községnek a története.

Deák Sándor.

Mókás történetek.

Hol jó a sajtot megszelni?

Br. Jósika Imre 18. században élt főúr házában alumnus (gyám diák) volt egy Becskei János nevű enyedi diák. — Egyszer ebéd alkalmával a báró Becskei elé jököra sajtot s azt kérdi tőle:

— Hol szeretné megszelni ezt a sajtot, Becskei?

— A kollégiumban, — feleli a diák.

A báró jóízűt nevetett a tréfás feleleten s neki ajándékozta a sajtot.

Cs. B.

A püspök úr csizmái.

Mikor egyszer Csikszereda környékén bémált a jubiláns erdélyi püspök, elfogyott a szentelt *krizma* (szentelt olaj). Táviratot küldenek legott Gyulafehérvárra krizmáért. A hivatalnok nem nézte jól meg a távirat szövegét s így történt, hogy Gyulafehérvárt oly értelmű telegrammot kaptak, hogy a püspök sürgősen *csizmát* kér. Meg is érkezett nemsokára Csikszeredára a derék pár csizma, a püspök urnak nem kis meglepetésére.

F. Z.

SZERKESZTŐI ÜZENETEK

T. Gy. Szilágybagoz: Arra a kérdésre, hogy a kis gazdának kell-e forgalmi adót fizetnie szarvasmarhájának eladása után, a következőket válaszoljuk: A törvény *II. fejezete 30. szakaszának a) pontja*, mely a forgalmi adó alól való mentesítésről szól, azt mondja, hogy: „a kenyéreladásból származó és kiszagzáknak oly bevételei, amelyeket piacokon és vásárokon az általuk behozott kis-mennyiségű élelmiszerek eladásából nyernek,“ mentesítve vannak a forgalmi adó alól. A *35. szakasz* a kiszagzákat mentesíti a könyv („lajstrom“) vezetése alól is. A *30. szakasz* értelmében azonban a kiszagzók, földművesek „kötelesek földművelési vagy állattenyésztési terményeiknek mennyiségét és nemét bejelenteni, kimutatva a saját használatukra visszatartott és az eladásra szánt mennyiségeket.“ Ezen vallomások a pénzügyminiszter által megállapítandó formában és időben a községi előljárásságnál teendőek meg. E bejelentések egy lajstromba fognak bevezetett, az adót pedig a fent említett rendeletben meghatározandó időben, az eladások arányában kell megfizetni.

A törvény szerint tehát a földműves is tartozik forgalmi adót fizetni. Mentésítve van azonban a bevételekről való nyilvántartás vezetése alól. Az adóját nem a termények és állatok értékesítésekor, hanem a miniszteri rendeletben megállapítandó időben, egész évi eladó terménykészlete vagy állatfeleslege után egyszerre kell megfizetni.

Miután tudomásunk szerint még nem jelent meg a pénzügyminiszternek a törvény 36. szakaszában említett rendelete, azok a kiszagzók, akikről az állataik eladása alkalmával a forgalmi adó megfizetését követelték vagy követelnék ezután, kérjenek a forgalmi adó fizetésének megtörténtéről egy elismervényt és azt őrizték meg, hogy az *1921. évi szeptember hó 1-ig visszamenőleg kivetendő forgalmi adó összegéből ezen összeg levonásba hozható legyen.*

M. S. A figyelmet a legmelegebben köszönjük. A küldött hozzászólást átadtuk a cikksorozat írójának. Nagyon kérjük, sziveskedjék a jelzett cikkeket megírni, mert a szóbanforgó kérdések nagyon fogják érdekelni olvasóinkat.

L. D. A *Göröngyös uton* című elbeszélés már témája miatt sem lapunkba való. Egyébként kiforratlan munka, csak itt-ott csillan föl egy-egy jobb részlet. Próbálkozzék kevésbé érzéki témával.

Medgyesi Ipartestület Einökségének: Lapunk hasábjait figyelemmel kísérve, az Ipartestületi kongresszus határozmányairól sokkal részletesebb fölvilágosítást kaphatnak, mint amennyivel a Szövetség Végrehajtó Bizottsága szolgálhatna. Lapunk éppen azért vállalkozott a kongresszus történetének szinte aktaszerű megírására, mert a Szövetségnek ma még semmi anyagi forrása nincsen

ahhoz, hogy a végzéseket kiadhassa. Aki lapunk 17. és 18. számát olvasta, annak tisztában kell lennie a Szövetség céljaival és viszont az nem késlekedhetik csatlakozásával erősíteni a Szövetséget.

Tanítók figyelmébe!

Dr. Gh. Joanovici-féle románnyelvtan előkészületen. Egyedül tanfolyamokra engedélyezett román nyelvtan. Megrendelések a MINERVA R.-T.-hoz küldendők június 10-ig.

Ára: 20 Leu,

Hanemann-rács lecsiszolt széllel újra kapható. Az összes méhészei felszerelések. Kiváló szűrke tenyész anyaméh. „Kezdődy“-féle hidegen folyó oltóviasz békeminőségben újra kapható

Dzierzon méhészmél

Nagyvárad, Teleky-utca 32.

Kolozsvári Takarékpénztár s Hitelbank Rt.
Kolozsvárt, Piața Unirii (v. Mátyás király-tér) 7. szám.

Alaptőkéje: 16,000,000 Lei.

Tartalékok circa: 15,000,000 Lei.

Fiókjai: Désen, Dicsőszentmártonban és Gyulafehérváron. — Affiliált intézetei: Tordaaranyosvármegyei Takarékpénztár Rt. Udvarhelymegyei Takarékpénztár Rt. Székelyudvarhely és Bognár és Szántó Erdélyi Kereskedelmi Rt.
Áruraktárai a vasut állomás mellett.

Értesítő könyvecske

az elemi iskolák I—VI. o. számára kapható:

MINERVA

Irodalmi és Nyomdai részv. Társ.-nál
Kolozsvár, Mária királyné-utca 1 szám.
Ára 350 Leu. Tanítóknak 3 Leu.